

Werkwoordspelfouten bij middelbare scholieren

Welke fouten worden er gemaakt in de werkwoordspelling? Een beschrijvend onderzoek naar fouten in de werkwoordspelling van middelbare scholieren.

Praktijkgericht onderzoek
Begeleider: Joke Rentrop
Centrum voor Onderwijs en Leren, Utrecht – juni 2011
Nicole Kamphuis

Werkwoordspelfouten bij middelbare scholieren

Welke fouten worden er gemaakt in de werkwoordspelling? Een beschrijvend onderzoek naar fouten in de werkwoordspelling van middelbare scholieren.

Aan het begin van dit schooljaar hield de rector een toespraak voor alle medewerkers. Eén van de speerpunten dit jaar: Spelling. Spelling is van belang bij alle vakken. De school heeft een actief taalbeleid en een speciale werkgroep houdt zich bezig met spelling. Docenten hebben rode stickers waarmee ze aan kunnen geven dat de spelling onvoldoende is. De spelfouten moeten worden verbeterd, en het werk moet opnieuw worden ingeleverd. Dit is één van de maatregelen van de school om de spelvaardigheid van leerlingen te verbeteren. Ook krijgen de leerlingen een zogenaamde Instaptoets Werkwoordspelling aan het begin van het schooljaar om hun beginniveau vast te stellen. Leerlingen die een onvoldoende scoren voor deze toets wordt geadviseerd bijlessen te volgen. Ook deze bijlessen worden -dit jaar voor het eerst- op school aangeboden.

Al deze aandacht voor Spelling komt natuurlijk niet 'zomaar uit de lucht vallen'. Volgens de nieuwe onderwijseisen ('referentieniveaus') die dit schooljaar van kracht zijn geworden, moet minstens 75% van de leerlingen van 4-mbo, 5-havo en 6-vwo de werkwoordspelling beheersen. De Expertgroep Doorlopende Leerlijnen (2008) geeft aan dat deze leerstof beheerst moet worden op het derde scholings- of referentieniveau.

In dit verslag zal ik eerst een beeld schetsen van de actualiteit, het taalbeleid op landelijk niveau, en de uitwerking hiervan in het referentieniveau taal, en dan met name taalverzorging. Vervolgens bespreek ik mijn onderzoeksvragen, de onderzoeksmethoden en mijn bevindingen. Tot slot volgt de conclusie.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Er zijn steeds meer signalen dat zelfs hoogopgeleide studenten niet meer kunnen spellen. Al jaren verschijnen er veel artikelen in de media over dit onderwerp. Onlangs nog verscheen in onder andere Spitsnieuws (26 mei 2011) het artikel "Nijmeegse studenten kunnen niet spellen." Dit bleek uit een taaltoets die in mei 2011 is gehouden onder Nijmeegse studenten. In de toets werden de meeste fouten gemaakt met hen en hun, dat en wat en de verleden tijd van werkwoorden. Uit eerdere onderzoeken op andere universiteiten is gebleken dat het niveau daar ook erg laag is. Dit is niet iets van de laatste tijd. Actueel is wel de implementatie van het onderwijsbeleid en de discussie hierover.

Taal is onmisbaar voor wie op school en in de maatschappij goed wil functioneren. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Van Bijsterveldt-Vliegthart heeft een speciale commissie (Expertgroep) onder leiding van de heer Meijerink opdracht gegeven om een advies uit te brengen over de verbetering van ons taalonderwijs. Aan het einde van 2008 heeft de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen een rapport gepresenteerd. In dit rapport ('Over de drempels met taal en rekenen, 2008) is een referentiekader beschreven met vier niveaus, de referentieniveaus. Dit referentiekader maakt duidelijk wat de basiskennis en basisvaardigheden op het gebied van taal en rekenen moeten zijn voor elke leerling. In april 2010 is er een wetsvoorstel aangenomen voor betere taal- en rekenvaardigheden. Met ingang van 1 augustus 2010 is het implementatieproces gestart en vanaf 2013-2014 zullen de referentieniveaus ook daadwerkelijk opgenomen zijn in de eindexamens. In hoofdstuk 4 van het rapport van de Expertgroep wordt beschreven welke spellingkennis verworven moet worden; voor elk van de vier niveaus is het gewenste kennisniveau beschreven.

In *Levende Talen Tijdschrift 1* (2010) stelt Jannemieke van der Gein dat de beschrijving van de referentieniveaus voor de werkwoordspelling door de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen is gebaseerd op een verkeerde interpretatie van empirische gegevens en dat het feitelijke vaardigheidsniveau op de basisschool te laag wordt ingeschat. Op deze manier bestendigt de Expertgroep de huidige situatie van dalende vaardigheidsniveaus. Dat moet anders, vindt Van de Gein. Van de Gein besluit haar artikel met: "Het zou de Expertgroep dan ook sieren als zij de referentieniveaus voor de werkwoordspelling heroverweegt."

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegthart reageert op 3 december 2010 in een brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op een aangehouden motie van kamerlid Dijkgraaf. In de brief van de minister komt ook het artikel van Van de Gein expliciet ter sprake. De minister vindt het een goede zaak dat er kritisch gekeken wordt naar het referentiekader en de eisen die er in verschillende onderwijssoorten aan leerlingen gesteld worden. Toch vindt zij het (nog) niet nodig om het referentiekader aan te passen. De referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen zijn wettelijk vastgelegd. De niveaus worden in de periode 2010-2014 geïmplementeerd. In het primair onderwijs wordt een landelijke, centrale toets ingevoerd. Er moet de komende jaren nog veel worden ontwikkeld; te denken valt hierbij aan toetsen, normering en wegingsfactoren. Over een paar jaar zal de Wet goed onderwijs, goed bestuur worden geëvalueerd. Dan ook wordt er vastgesteld hoe de toetsscores zich verhouden tot de absolute norm voor minimumleerresultaten van scholen.

Voorlopig is de discussie over de referentieniveaus en de implementatie daarvan in ons onderwijs dus nog niet uitgekristalliseerd. Alle scholen zijn verplicht om taalbeleid te ontwikkelen en uit te voeren. Iedere school geeft hieraan op een andere manier invulling. Omdat nog veel zaken onduidelijk zijn, heeft dit heel wat voeten in de aarde.

Theoretisch kader

Jannemieke van de Gein (*Onze Taal*, 2010) schrijft in haar artikel dat jongeren in de loop van het voortgezet onderwijs steeds slechter gaan spellen. De Nederlandse Taalunie heeft in 2010 ook een artikel gepubliceerd: *Ze kunnen niet meer spellen*. Enkele maatschappelijke ontwikkelingen die mogelijk invloed hebben op het spelgedrag:

-Er wordt meer geschreven dan ooit, maar niet met pen.

-In geschreven taal zijn ook grote registersverschillen ontstaan. De ontwikkeling daarvan hangt nauw samen met die van nieuwe technologieën. Jongeren schrijven meer in spreektaal, en passen soms ook bewust een afwijkende spelling toe.

-Vormelijkheid is uit de mode.

Aan het einde van dit artikel schrijven de auteurs: "Over de situatie in het secundair/voortgezet onderwijs zijn weinig harde gegevens bekend en echte conclusies over recente ontwikkelingen zijn dan ook niet te trekken. Wel kunnen we de volgende indrukken noteren. Binnen het vak Nederlands ligt er op de meeste scholen geen sterke nadruk op het onderhouden van spellingkennis en – vaardigheid die in het basisonderwijs zijn opgedaan. Er lijkt een zekere tolerantie te bestaan jegens spelfouten in teksten die leerlingen voor andere vakken dan het vak Nederlands schrijven en dat is niet bevorderlijk voor het ontwikkelen van een spellingbewustzijn. Waarschijnlijk schrijven leerlingen meer dan voorheen, zowel binnen als buiten de school, en is er weinig aandacht voor de spelling van

die 'vrije productie'. Jongeren ondergaan de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen als informalisering en het ontstaan van een nieuwe, spreektaalige, speelse schrijfcultuur. Voor zover deze veranderingen samenhangen met een teruggang in spelvaardigheid, is er vooral sprake van een attitudeprobleem. Omgangsvormen zijn minder stijf geworden, aan formele uiterlijkheden wordt minder waarde gehecht en minder aandacht voor tekstverzorging lijkt in die trend te passen". (De Taalunie, 2010).

Toch worden er in het voortgezet onderwijs in Nederland 'harde eisen gesteld aan het niveau van de leerlingen op het gebied van de taalverzorging, waaronder ook de werkwoordspelling. Deze eisen worden beschreven in hoofdstuk 4 van de referentieniveaus taal en rekenen (2009, p.20).

Onderzoeksvragen

Aan het begin van dit schooljaar kregen alle klassen op mijn school een Instaptoets Werkwoordspelling om het beginniveau van iedere leerling vast te stellen, en zo nodig extra ondersteuning in de vorm van bijlessen aan te kunnen bieden.

Mijn klassen (1 havo/vwo, 3 vwo en 4 vwo) scoorden gemiddeld respectievelijk 4,9, 6,5 en 7,0 voor de Instaptoets Werkwoordspelling. In totaal hadden vijf leerlingen uit 4 vwo een onvoldoende, zes leerlingen uit 3 vwo en achttien leerlingen uit 1 havo/vwo. De leerlingen uit mijn eerste klas scoorden dus slecht. De leerlingen van andere eerste klassen scoorden ook beduidend lager dan verwacht. Dit riep veel vragen op bij leerlingen en ouders. De sectie Nederlands wilde graag te weten komen hoe de spelvaardigheid van leerlingen, met name uit de eerste klas, kan worden verbeterd. Een eerste stap hierin is de analyse van de repetities en de gemaakte fouten bij de Instaptoetsen werkwoordspelling. En wat wordt er over dit onderwerp gezegd door experts?

In mijn Praktijk Gericht Onderzoek (PGO) heb ik geprobeerd antwoord te geven op de volgende vragen:

- 1) Welk type fouten in de werkwoordspelling wordt getoetst?**
- 2) Welk type fouten wordt het meeste gemaakt?**

Om deze vragen te kunnen beantwoorden heb ik gebruik gemaakt van drie verschillende Instaptoetsen werkwoordspelling; van klas 1 havo/vwo, 3 vwo en 4 vwo.

Methode

Voor dit PGO heb ik gebruik gemaakt van beschrijvend onderzoek. De beschrijving is gebaseerd op vakliteratuur en drie Instaptoetsen Werkwoordspelling van klas 1 havo/vwo, klas 3 vwo en klas 4 vwo (zie Bijlage C). In dit PGO worden zowel de repetities zelf als de resultaten van de leerlingen beschreven.

Voor het analyseren van de fouten heb ik gebruik gemaakt van de indeling in verschillende categorieën van werkwoordspelfouten van de commissie Meijerink (2008, p.75). Dit in aansluiting op het landelijke beleid. Het ministerie van Onderwijs heeft de referentieniveaus vastgesteld op basis van de aanbevelingen van de commissie Meijerink. Deze referentieniveaus zijn nu leidraad voor het onderwijs en bepalend voor de eisen die gesteld worden aan de (eind)examens Nederlands.

In de actuele discussie over het onderwerp (werkwoord)spelling maken auteurs ook gebruik van de terminologie van de Expertgroep om hun standpunten duidelijk te maken. Zie bijvoorbeeld de artikelen van Jannemieke van de Gein (2010) en Huub van den Bergh (2010).

Eerst heb ik de repetities (zie bijlage C) geanalyseerd om te weten te komen welk type fouten in de werkwoordspelling zijn getoetst (zie bijlage A). Vervolgens heb ik door middel van een frequentietelling in kaart gebracht welk type fouten het meeste worden gemaakt (zie bijlage B).

Op basis van vakliteratuur heb ik een aantal hypothesen geformuleerd over de te verwachten fouten in de verschillende repetities.

Context

Mijn Praktijk Gericht Onderzoek heb ik uitgevoerd bij een oecumenische scholengemeenschap voor mavo, havo, (tweetalig) atheneum en gymnasium. Op dit moment heeft de school ruim 1500 leerlingen. De respondenten zijn in totaal 64 leerlingen; 24 leerlingen uit klas 1 havo/vwo, 19 leerlingen uit klas 3 vwo en 22 leerlingen uit klas 4 vwo. Bij de twee vwo-klassen gaat het om zogenaamde tweetalige klassen.

Hypothesen

Uit een onderzoek van Assink (1981,b) blijkt dat ongeoefende spellers zich bij het schrijven van werkwoordsvormen in eerste instantie vasthouden aan woordbeelden en dat zij vrij ongevoelig zijn voor steun, geboden vanuit de zinsstructuur. Zo bezien, is het verklaarbaar dat de frequente verleden tijdsvormen met het toenemen van de schrijfervaring steeds minder problemen gaan opleveren, in tegenstelling tot hun veel minder vaak voorkomende tegenhangers, de attributieve deelwoorden.

Uit een Brugklasonderzoek van Truus Schijf (2009) blijkt dat de grammaticaal-morfologische spellingen erg lastig zijn voor brugklasleerlingen, ook voor brugklasleerlingen die beter kunnen spellen. Voor de spelling van de meestal homofone (werkwoords)vormen waar het in haar onderzoek om gaat (vermelde/vermeldde, word/wordt-C7 en C9 volgens Meijerink (2008, p.75)) is morfologische en syntactische analyse vereist die voor deze leeftijdsgroep kennelijk nog vaak te hoog gegrepen is.

I. Leerlingen uit klas 3 en 4 vwo zullen verhoudingsgewijs minder fouten maken in verledentijdsvormen die vaak voorkomen (categorie C2, C3, C5, C9, C10).

II. De leerlingen zullen verhoudingsgewijs meer fouten maken in de attributieve deelwoorden (categorie C6)

III. De leerlingen uit de eerste klas daarentegen zullen verhoudingsgewijs meer fouten maken in verledentijdsvormen die vaak voorkomen (categorie C2, C3, C5, C9, C10).

In 2010 voerde het Cito onderzoek uit als onderdeel van een landelijke peiling van het niveau van het taalonderwijs. Voor dit onderzoek zijn 322 brieven onderzocht van leerlingen uit groep 8 van het basisonderwijs. In totaal kwamen 3484 werkwoordsvormen voor in deze brieven. Slechts 88 werkwoordsvormen werden fout gespeld. In bijna alle gevallen (97,2 %) gaat het dus goed.

“Onderwijscommissie onderschap spelvaardigheden basisscholieren” is de titel van een artikel van taalonderwijsdeskundige Jannemieke van de Gein in *Onze Taal* (2010).

Achtstegroepers maken weinig fouten in de persoonsvormen, de d-werkwoorden in de tegenwoordige tijd enkelvoud (*houd/houdt, word/wordt, vind/vindt*)-categorie C7. In het cito-onderzoek kwamen 205 van dit soort werkwoorden voor; 56 ervan waren fout (27,3 %).

IV. De leerlingen uit de eerste klas zullen weinig fouten maken in categorie C7. Dit verwacht ik op basis van de uitkomsten van de cito-onderzoeken; Als achtstegroepers hier goed scoren, verwacht ik dat eersteklassers aan het begin van het schooljaar ook goed zullen scoren.

V. De leerlingen uit de eerste klas zullen niet veel fouten maken in de werkwoordspelling.

VI. De leerlingen uit klas 3 en 4 vwo zullen relatief veel fouten maken in categorie C7, en ook in de andere categorieën.

Van de Gein (2010) schrijft in haar artikel: "Laat honderd eindexamenkandidaten van havo en vwo een tekst schrijven, en je krijgt er zo'n veertig terug zonder werkwoordfout. Bij leerlingen in groep 8 zijn dat er bijna tachtig. Zo bezien beheersen de achtstegroepers de werkwoordspelling dus bijna tweemaal zo goed als eindexamenkandidaten".

Teksten met werkwoordfouten:

Einde basisonderwijs: 23 %
Einde havo/vwo: 59,6 %

VII. Een kleine minderheid van de leerlingen is verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de fouten. Deze hypothese is gebaseerd op een onderzoek van Van den Bergh e.a. (2010, p.8). Van den Bergh e.a. laten zien dat zo'n 10% van de leerlingen (in alle opleidingstypen) verantwoordelijk zijn voor 70% van het aantal fouten.

Resultaten

1) Welk type fouten in de werkwoordspelling wordt getoetst? (zie Bijlage A)

Bij de analyse van de toetsen valt op dat er slechts een beperkt aantal categorieën wordt getoetst. Dit geldt voor alle klassen. In klas 1 is dit categorie C4, C6, C7, C8, C9 en C10. In klas 3: categorie C4, C6, C7, C8, C9, C10 en in klas 4 categorie C2, C4, C6, C7, C8, C9 en C10. De categorieën C1, C3 en C5 worden dus in alle klassen buiten beschouwing gelaten en niet getoetst. Werkwoordsvormen van het type categorie C2 worden alleen in klas 4 getoetst (zes keer in totaal). Dit is wel opvallend, want volgens de indeling van Meijerink e.a. (2008) zijn werkwoordsvormen in categorie C1 van niveau 1F, het laagste niveau dus. Op basis hiervan zou je verwachten dat dit soort werkwoordsvormen niet alleen in klas 4, maar ook in klas 1 en klas 3 worden getoetst.

Op basis van de referentieniveaus wordt aan het einde van de basisschool niveau 1F bekend verondersteld, aan het einde van het vmbo niveau 2 en aan het einde van havo/vwo niveau 3 (zie ook de tabel op pagina 4). In klas 1 worden werkwoordsvormen uit de categorie C1, C2, C3 en C5 niet getoetst. Dit is vreemd, want juist deze categorieën worden aan het einde van de basisschool, dus ook aan het begin van de eerste klas, bekend verondersteld. Niveau 1F (categorie C1 tot en met C6) komt in de toets slechts zeven keer voor; zes keer in categorie C6 en een keer in categorie C4. Niveau 2F (C7,C8 en C9) komt vijftien keer voor en niveau 3F negen keer.

2) Welk type fouten wordt het meeste gemaakt? (zie Bijlage B)

Uit de frequentietelling (zie Bijlage B) valt af te leiden dat in klas 1 havo/vwo de meeste fouten zijn gemaakt in categorie C4 en C6. Beduidend minder fouten werden gemaakt in categorie C7, C8, C9 en C10. In klas 3 vwo zijn de meeste fouten gemaakt in categorie C10. Categorie C4 heeft het laagste foutenpercentage (5%). Zes leerlingen maken 74 fouten. Dit is ongeveer de helft van het totale aantal fouten. In klas 4 vwo zijn de meeste fouten gemaakt in categorie C8. Beduidend minder fouten werden gemaakt in categorie C2 en C9. Er werden geen fouten gemaakt van het type categorie C4. Vijf leerlingen maken bijna de helft van het totale aantal fouten (62 fouten/149 fouten in totaal).

Uit een analyse van de gemaakte fouten in de werkwoordspelling is het volgende af te leiden met betrekking tot de eerder geformuleerde hypothesen :

Hypothese I. Leerlingen uit klas 3 en 4 vwo zullen verhoudingsgewijs minder fouten maken in verledentijdsvormen die vaak voorkomen (categorie C2, C3, C5, C9, C10).

In klas 3 worden er geen vragen gesteld over werkwoordsvormen van categorie 2.

Werkwoordsvormen van het type C3 en C5 komen in beide klassen niet voor.

Het klopt dat de 3-vwo leerlingen weinig fouten maken in categorie C9. Opvallend is dat deze leerlingen wel relatief veel fouten hebben gemaakt van het type categorie C10 (een foutenpercentage van +/-19 %). Dit laatste is niet conform de hypothese.

De 4-vwo leerlingen hebben weinig fouten gemaakt in categorie C2 en C9. Ze hebben ook relatief weinig fouten gemaakt in categorie C10 (een foutenpercentage van 9 %).

Hypothese II. De leerlingen zullen verhoudingsgewijs meer fouten maken in de attributieve deelwoorden (categorie C6). Dit klopt. Vooral in klas 1 maken de leerlingen veel fouten in categorie C6 (foutenpercentage +/- 54 %!). In klas 3 en 4 vwo zijn de foutenpercentages in deze categorie slechts 16 en 11 %.

Hypothese III. De leerlingen uit de eerste klas daarentegen zullen verhoudingsgewijs meer fouten maken in verledentijdsvormen die vaak voorkomen (categorie C2, C3, C5, C9, C10).

Werkwoordsvormen van het type C2, C3 en C5 komen in de Instaptoets 1 havo/vwo niet voor.

Verhoudingsgewijs maken de leerlingen uit de eerste klas niet veel fouten in verledentijdsvormen die vaak voorkomen. Wel maken ze hierin relatief veel fouten; de foutenpercentages zijn 36 % in categorie C9 en 34 % in categorie C10.

Hypothese IV. De leerlingen uit de eerste klas zullen weinig fouten maken in categorie C7. Dit klopt niet: De leerlingen hebben in deze categorie een foutenpercentage van 33 %: Van de 120 werkwoordsvormen die getoetst werden, zijn er 40 fout.

Hypothese V. De leerlingen uit de eerste klas zullen niet veel fouten maken in de werkwoordspelling. Ook hier komen de resultaten van de Instaptoets niet overeen met de hypothese. Zie ook bij hypothese IV. Gemiddeld hebben de leerlingen uit de eerste klas relatief veel fouten gemaakt in alle categorieën. Niet alleen in categorie C4 en C6, maar ook in categorie C7, C8, C9 en C10. De foutenpercentages zijn in alle categorieën 33 % of meer.

Hypothese VI. De leerlingen uit klas 3 en 4 vwo zullen relatief veel fouten maken in categorie C7, en ook in de andere categorieën. Dit klopt niet. In het algemeen zijn de Instaptoetsen in klas 3 en 4 vwo goed gemaakt; de foutenpercentages in klas 3 zijn 5 tot 19 %, in klas 4 variëren de foutenpercentages tussen 0 en 11 %.

Hypothese VII. Een kleine minderheid van de leerlingen is verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de fouten. Dit klopt niet voor klas 1, maar wel voor klas 3: Zes leerlingen maken 74 fouten. Dit is ongeveer de helft van het totale aantal fouten. Voor klas 4 geldt dit ook, maar dan in iets mindere mate: Hier maken vijf leerlingen bijna de helft van het totale aantal fouten (62 fouten/149 fouten in totaal).

Conclusie

De tegenvallende resultaten in klas 1 vormden de voornaamste aanleiding voor dit Praktijk Gericht Onderzoek. In klas 1 is de toets zeer slecht gemaakt. Dit blijkt af te wijken van de verwachtingen die op basis van de vakliteratuur kunnen worden geformuleerd. Uit de analyse van de Instaptoets blijkt verder dat er geen sprake is van een evenredige verdeling van de werkwoordsvormen over de verschillende categorieën. Bovendien worden vooral de moeilijke werkwoordsvormen getoetst. Een derde van de getoetste werkwoordsvormen hoeft volgens de commissie Meijerink pas aan het einde van havo/vwo beheerst te worden (F3). De analyse van de data (Instaptoets) en vakliteratuur levert dus een logische verklaring op voor de tegenvallende resultaten in klas 1. Er zijn nog veel andere factoren die een rol kunnen hebben gespeeld, zoals bijvoorbeeld de introductie van een nieuwe methode (Steenbakkers) in de eerste klas, maar deze factoren laat ik hier verder buiten beschouwing.

Literatuurlijst

Assink, E. (1983). *Leerprocessen bij het spellen: aanzet voor verbetering van de werkwoordsdidactiek*. Academisch proefschrift. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Bergh, H. van den (2011). Spelling op verschillende niveaus: werkwoordspelling aan het einde van de basisschool en het einde van het voortgezet onderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 11, 3-14.

Expertgroep Doorlopende leerlijnen (2008). *Over de drempels met taal. De niveaus van taalvaardigheid*. Enschede: SLO.

Gein, J. van de (2010a). Komt een kind van de basisschool. Onderwijscommissie onderschat spelvaardigheden basisscholieren. *Onze Taal*, 79, 228-230.

Gein, J. van de (2010b). Wenselijke, haalbare en feitelijke niveaus voor de werkwoordspelling. Kanttekeningen bij de empirische onderbouwing van een doorlopende leerlijn. *Levende Talen Tijdschrift*, 11, 25-29.

Schijf, T. (2009). *Lees- en spellingsvaardigheden van brugklassers*. Academisch proefschrift. Universiteit van Amsterdam.

Internet

www.minocenw.nl (onder meer gedownload op 27 juni 2010)

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/taal-en-rekenen (onder meer gedownload op 27 juni 2010)

www.slo.nl/downloads/2009/referentiekader-taal-en-rekenen-referentieniveaus.pdf (onder meer gedownload op 27 juni 2010)

www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2011/05/studenten_radboud_uni_kunnen_n.html

Nijmeegse studenten kunnen niet spellen, Spitsnieuws 26 mei 2011. Gedownload op 27 juni 2011.

www.taalenrekenen.nl (onder meer gedownload op 27 juni 2011)

http://taalunieversum.org/onderwijs/spelling/downloads/ze_kunnen_niet_meer_spellen_2010.pdf

De Nederlandse Taalunie (december 2010), *Ze kunnen niet meer spellen* (gedownload op 27 juni 2011)

Bijlagen

A

1) Welk type fouten in de werkwoordspelling wordt getoetst?

Tabel 1: Verschillende categorieën van werkwoordspelfouten en het niveau waarop deze beheerst worden volgens Meijerink (2008, p.75).

Niveau	Categorie	Omschrijving	Voorbeelden
1F	C1	Werkwoorden tegenwoordige tijd met stam op -d/-t, meervoud	worden, zitten, laten, vergeten, rijden
1F	C2	Sterke werkwoorden verleden tijd met stam op -d/-t, enkelvoud	bood, werd, besloot, reed, vergat
1F	C3	Sterke werkwoorden verleden tijd met stam op -d, meervoud	reden, werden, hielden, leden, boden
1F	C4	Infinitief van werkwoorden met stam op -d/-t	rijden, achterlaten, zitten, wachten, praten
1F	C5	Voltooid deelwoord op -den/-ten	aangehouden, verboden, opgesloten, vergeten, geladen
1F	C6	Voltooid deelwoord op -d/-t als bijvoegelijk naamwoord	ingevette, besmeurde, veroordeelde, bewaakte, gemiste
2F	C7	Tegenwoordige tijd van ww met een stam op -d, enkelvoud	rijdt, biedt, lijdt, houdt, wordt
2F	C8	Tegenwoordige tijd van zwakke werkwoorden die in de v.t. -de(n) krijgen	spelen, verhuist, verraadt, gebeurt, zend
2F	C9	Verleden tijd van zwakke werkwoorden met stam op -d of -t	antwoordde, begeleidde, bevrijdde, redde, landden
3F	C10	Voltooid deelwoord op -d	gereisd, verhuisd, geverfd, uitgezaagd, gebeurd

Klas 1 havo/vwo

Categorie	Aantal
C4	1
C6	6
C7	5
C8	3
C9	7
C10	9

Klas 3 vwo

Categorie	Aantal
C4	3
C6	19
C7	9
C8	10
C9	7
C10	11

Klas 4 vwo

Categorie	Aantal
C2	6
C4	4
C6	30
C7	3
C8	4
C9	6
C10	21

B

2) Welk type fouten wordt het meeste gemaakt?

Klas 1 havo/vwo

Leerling/Categorie	Totaal aantal fouten	C4	C6	C7	C8	C9	C10
1	21	0	6	1	2	6	6
2	19	1	5	4	2	4	3
3	15	1	4	3	1	3	3
4	18	1	5	3	1	2	6
5	19	1	5	3	2	3	5
6	12	1	2	2	1	2	4
7	14	1	4	0	1	4	4
8	7	0	2	1	1	3	0
9	4	0	1	0	1	1	1
10	9	0	1	1	1	4	2
11	14	0	1	2	1	4	6
12	6	1	3	1	0	1	0
13	11	0	0	0	1	3	7
14	3	0	2	1	0	0	0
15	10	0	1	2	1	4	2
16	7	0	0	1	1	3	2
17	7	1	0	0	0	2	4
18	9	1	2	1	2	1	2
19	10	0	2	1	0	3	4
20	13	1	4	1	2	3	2
21	15	1	3	4	1	5	1
22	13	1	4	2	2	1	3
23	19	0	5	4	1	4	5
24	13	1	4	2	1	2	3
Totaal aantal fouten/Totaal aantal mogelijke fouten/ (Foutenpercentage)		13/24 (54 %)	66/124 (53%)	40/120 (33%)	26/72 (36%)	68/168 (36 %)	75/216 (34%)

Toelichting: In klas 1 havo/vwo zijn de meeste fouten gemaakt in categorie C4 en C6. Beduidend minder fouten werden gemaakt in categorie C7, C8, C9 en C10.

Klas 3 vwo

Leerling/Categorie	Totaal aantal fouten	C4	C6	C7	C8	C9	C10
1	17	1	7	1	3	1	4
2	8	0	3	2	1	0	2
3	9	0	5	1	1	2	0
4	8	1	0	2	1	0	4
5	8	0	4	2	2	0	0
6	2	0	1	0	1	0	0
7	6	0	0	2	2	1	1
8	6	0	2	3	0	1	0
9	9	0	1	3	3	0	2
10	8	0	4	0	1	1	2
11	0	0	0	0	0	0	0
12	12	1	5	0	1	3	2
13	4	0	3	0	1	0	0
14	14	0	10	0	4	0	0
15	13	0	5	1	5	1	1
16	1	0	1	0	0	0	0
17	5	0	2	1	2	0	0
18	8	0	4	0	1	0	3
19	4	0	1	0	2	1	0
Totaal aantal fouten/Totaal aantal mogelijke fouten/ (Foutenpercentage)		3/57 (5 %)	58/361 (16%)	18/171 (11%)	31/190 (16 %)	11/133 (8 %)	21/209 (19%)

Toelichting: In klas 3 vwo zijn de meeste fouten gemaakt in categorie C10. Categorie C4 heeft het laagste foutenpercentage (5%). Zes leerlingen maken 74 fouten. Dit is ongeveer de helft van het totale aantal fouten.

Klas 4 vwo

Leerling/ Categorie	Totaal Aantal fouten	C2	C4	C6	C7	C8	C9	C10
1	15	1	0	8	0	3	0	3
2	0	0	0	0	0	0	0	0
3	10	0	0	2	2	2	0	4
4	13	0	0	4	1	3	0	5
5	2	1	0	1	0	0	0	0
6	7	0	0	2	0	1	0	4
7	3	0	0	2	0	0	0	1
8	9	0	0	6	0	0	0	3
9	5	0	0	2	1	1	0	1
10	4	2	0	1	0	1	0	0
11	8	0	0	6	0	0	1	1
12	8	0	0	5	0	0	1	2
13	15	0	0	7	1	1	3	3
14	7	1	0	3	0	1	0	2
15	4	0	0	3	0	0	0	1
16	8	0	0	6	1	0	1	0
17	7	0	0	3	0	0	0	4
18	8	0	0	5	1	0	0	2
19	4	0	0	2	0	0	0	2
20	8	0	0	5	0	0	0	3
21	3	0	0	3	0	0	0	0
22	1	0	0	0	0	0	0	1
Totaal aantal fouten/Totaal aantal mogelijke fouten/ (Foutenpercentage)		5/132 (4 %)	0/88 (0%)	76/660 (11%)	7/66 (15 %)	13/88 (5 %)	6/132 (5 %)	42/462 (9 %)

Toelichting: In klas 4 vwo zijn de meeste fouten gemaakt in categorie C8. Beduidend minder fouten werden gemaakt in categorie C2 en C9. Er werden geen fouten gemaakt van het type categorie C4.

Vijf leerlingen maken bijna de helft van het totale aantal fouten (62 fouten/149 fouten in totaal).

C

Repetities

Repetitie werkwoordspelling 1. Klas 1 Havo/VWO

Vul de goede persoonsvorm in, kies zelf of het tt. of vt moet zijn.

1. De verwachting is dat ik overgeplaatst (worden) naar een andere klas.
2. (Vinden) je vader het goed dat je naar de disco gaat?
3. Afgelopen zondag (fietsen) we door het bos naar het speelterrein.
4. Wat is de reden dat je mijn vraag niet (beantwoorden).
5. Zorg ervoor dat je de rekening op tijd (aanvullen).
6. Toen de politie de inbreker zag, (vluchten) deze over het dak weg.
7. Vorige week dinsdag (missen) we de trein omdat het buiten zo (misten).
8. Toen ze weer zo moesten hoesten, (melden) zij zich beiden ziek.
9. Doordat iedereen zo hard (praten), kon ik niet horen wat mijn oma vertelde.
10. Hij wilde niet dat de fotograaf de foto nog verder (vergroten).

Vul het voltooid deelwoord in:

11. Onderzoeken hebben (aantonen) dat de Nederlandse bodem is (verzakken).
12. Het echtpaar dat 25 jaar (trouwen) is, wordt (omringen) door vrienden en familie.
13. Toen de storm was (uitrazen), konden de dijken hersteld worden.
14. Zo'n grote actie heeft hij nog nooit (durven).

Vul het bijvoeglijke naamwoord in:

15. De (winnen) wedstrijd leverde hem heel veel geld op.
16. Hij was de enige die zich bekommerde om het (verwaarlozen) hondje.
17. De trainer ergerde zich aan de (missen) kans.
18. De (verbreden) weg was nog niet breed genoeg.
19. De intelligente jongen had veel niet (vermoeden) talenten.
20. Het kleutertje stapte met zijn voet in een (verroesten) spijker.

Vul het goede werkwoord of het goede bijvoeglijke naamwoord in:

21. Vorig jaar (verwaarlozen) zij hun hondje nog, maar na het bezoek van de dierenbescherming hebben zij hun leven (verbeteren).
22. Het is belangrijk dat je hem in de gaten (houden), anders is hij straks (verdwalen).
23. Als ze niet uitkijkt, (verbranden) je zus haar vingers nog!
24. Marieke heeft de bof gehad, maar ze is nu weer (herstellen).
25. Toen hij het sein gaf, (starten) de motoren.
26. Ik moest me gisteren echt (haasten) om de wedstrijd nog te zien.
27. Uiteindelijk werd de brand gelukkig (blussen).
28. Je moet bedenken dat Nederland tot de kleine landen (behoren).

Maak met de volgende woorden een zin, waarbij je het woord als werkwoord of bijvoeglijk naamwoord gebruikt. Onderstreep vervolgens dit woord in de zin.

29. verbreedde

30. verbrede

31. gebeurd

32 gebeurt

Kijk je werk goed na. Als het goed is, heb je 32 woorden opgeschreven en 4 zinnen.

Toets werkwoordspelling klas 3

Opdracht 1.

Lees goed wat je moet doen, dat zijn namelijk 3 dingen.

-schrijf van de werkwoorden tussen haakjes welke vorm ze hebben in de zin. Kies uit pvtt, pvvt, volt.dw, inf, bn

-schrijf vervolgens kort op welke regel je dan moet toepassen

-noteer vervolgens het woord zoals het in de zin moet

- 1 Je slaapkamer is al in weken niet (stofzuigen).
- 2 Blijf maar even in de keuken want vader (stofzuigen) de woonkamer.
- 3 Het pas (verbreden) fietspad (worden) nu alweer (versmallen).
- 4 In de krant stond dat dhr. Jansen (benoemen) is tot directeur.
- 5 Doorgaans (benoemen) men niet iemand van onder de dertig tot bedrijfsleider.
- 6 Je kunt aan de dode konijnen zien dat ze (vergiftigen) zijn.
- 7 Dat peertje aan het plafond kon de ruimte nauwelijks (verlichten).
- 8 Zeg maar dat we de bestelling hebben (faxen).
- 9 De fotograaf (vergroten) de foto's.
- 10 Ik smeerde arnicazalf op mijn (kneuzen) pols.

Opdracht 2

Maak zelf een zin waarin je het werkwoord precies zo schrijft als het hieronder staat.

- 1 vermoedde
- 2 vermoedt
- 3 vergrote
- 4 beloofd
- 5 verandert
- 6 solliciteert
- 7 gebeurd
- 8 bezwete
- 9 antwoord
- 10 verrichte

Schrijf de werkwoorden die tussen haakjes staan correct.

Het hele woord opschrijven, niet alleen een d of een t!!

- 1 Waaron (verzorgen, tt) hij zijn (verwonden) been niet, of (masseren) hij het niet zelf met die vers (bereiden) zalf?
- 2 Dat (inlijven) stuk land (vertonen, tt) alle kenmerken van een reeds lang bezet gebied.
- 3 Zij (voegen, vt), zonder erbij na te denken, haar (stomen) jurk bij haar (verkleuren) japon.
- 4 De (ontleden) zinnen (dienen,vt) als basis voor de opdracht.
- 5 Zij (trachten, vt, ev) zijn leven nog te (redden), maar hierdoor (missen) zij de kans de andere (uitputten) vluchtelingen te helpen.
- 6 De overlevenden werden door de brandweerlieden uit het (neerstorten) wrak (zagen).
- 7 De politie heeft alle door de crimineel (opbiechten) misdaden (noteren).
- 8 De rechercheur las (verbazen) de conclusies van het (verrichten) onderzoek.
- 9 Toen de clowns zich (verwijderen) (verspreiden) het publiek zich snel.
- 10 Ik (vinden) het niet eerlijk dat het verbod niet voor voetgangers (gelden).
- 11 De agent keek (wantrouwen) in het rond, want hij (vermoeden) onraad.
- 12 Het is absoluut niet (verantwoorden) dat je (rijden) met een borrel op.
- 13 Het journaal (melden) gisteren dat het aantal verkeersdoden (komen) jaar verder (dalen).
- 14 Misschien (baten) het niet, maar het (schaden) ook niet. (tt allebei)
- 15 Ik ben diep (teleurstellen) dat dit dagelijks in deze klas (gebeuren).
- 16 (Redden) de natuur! (Worden) nu lid van het WNF!
- 17 Als je me niet (geloven) dan zal ik je het verslag van de vergadering laten lezen.
- 18 Ik moest me (haasten)vanmorgen.
- 19 Heb je ooit (horen) van die man die zichzelf uit een dichte kist (bevrijden tt)?
- 20 Toen het (kapen) vliegtuig (neerstorten) was het meteen op CNN.

einde van de toets

Versie A INSTAPTOETS WERKWOORDSPELLING

Klas 4 (telt 1x voor de overgang)

Spel de woorden die tussen haakjes staan op de juiste manier en schrijf de woorden die tussen haakjes staan correct op.

Als er "vt" achter het woord staat, moet je het woord in de verleden tijd zetten. Staat er "tt", dan schrijf je het woord in de tegenwoordige tijd. Staat er niets, dan kijk je naar de context en je maakt dan zelf de juiste keuze. Schrijf alle woorden helemaal op je blaadje. Let op bij oefening 3. Daar wordt nog wat extra's van je gevraagd (ook bij het benoemen van de te spellen woorden als woordsoort).

Veel succes!

Oefening 1

1. Door de plots (inlassen) lezing was hij (misleiden), zodat hij zich vroeger dan (plannen) tot de menigte (richten, vt).
2. (Scheiden, tt) die plant nog vocht af, of is hij zodanig (herstellen) dat hij (verpotten) mag worden?
3. De (opzetten) plannen werden niet (aanvaarden) door de (verontrusten) groep ouders.
4. Om de kosten van de (plannen) onderneming binnen het (ramen) budget te houden, (aanvaarden, tt) hij de weinig (begeren) bouwplaats.
5. Het oude vrouwtje (benadrukken, vt) steeds opnieuw dat zij (bevrijden) (worden, vt) door de brandweerman die haar vroeger regelmatig (begroeten).
6. Nooit (hebben) zij hem voordien (ontmoeten), maar zij wist wel dat hij de meest (ontaarden) lieden onderdak had (verlenen).
7. Eerst (beraadslagen, vt) hij met de gewonde voorzitter, daarna (staan, vt) hij de (toestromen) menigte te woord.
8. Hij (beminnen, vt) haar om haar talenten, terwijl hij, hierdoor (verblinden), nauwelijks rekening (houden) met haar gedrag tegenover zijn (vieren) moeder.
9. De meeste schade kon (vergoeden) worden, wat (betekenen, tt) dat alle mogelijkheden (benutten) (worden, tt).
10. (Voorkauwen) verzinsels leveren meestal een weinig (overtuigen) (vertellen) verhaal op.

Oefening 2

1. Wie nooit is (opereren), is nooit (blootstellen) (zijn) aan de angsten die hiermee (paren) gaan.
2. Het (beloven) geschenk (worden, tt) niet (opsturen), omdat het juiste adres van die (verbitteren) man niet bekend (maken) is.
3. (Juichen, vt, ev) zij om haar duur (betalen) overwinning, ondanks het feit dat haar *verontrusten) moeder haar voortdurend (negeren, vt)? (Inderdaad, deze zin slaat nergens op, maar als jullie nu maar geen fouten maken, komt het goed.)
4. Zij (ondertekenen, vt) de verlate brief en (sturen) hem daarna aan haar (verontrusten) broer.
5. Vorige keer (rijden, vt) hij langs het (inzakken) huis, zodat hij (confronteren) (worden) met die rare docent Nederlands.

6. De pas (starten) auto (branden, vt) als een fakkel, terwijl de chauffeur hopeloos (knoeien) om zijn in rook (hullen) spullen nog te redden.
7. De (vermoorden) president lag (opbaren) op een (improviseren) bed.
8. De meeste van deze (illustreeren) teksten hebben de weinig (doordenken) conserveringsmethode (overleven).
9. Waarom (verbergen, tt) hij steeds zijn gemaskerde gezicht?
10. Eerst (rijden, vt) zij naar het gemeentehuis, (passeren) toen de begraafplaats en (keren) terug langs de hoofdstraat.

Oefening 3

Spel de woorden goed. Geef daarnaast aan van de in te vullen woorden wat voor een woordsoort het is. Kies uit: pv (=persoonsvorm), inf (infinitief), od (onvoltooid deelwoord), vd (voltooid deelwoord), bijvoeglijk naamwoord (bn).

1. Naast het (instorten) huis (worden, vt) een nieuw gebouwencomplex uit de grond (stampen).
2. (Groeten, tt) hij je ook als hij thuis (komen), of (vinden) jij dat jij hem dan moet groeten?
3. Graag had hij (instemmen) met haar voorstel, maar aangezien het meer nadelen dan voordelen (opleveren, vt), (tonen) hij zich eerder gereserveerd.
4. (Ontnuchteren) door deze onverwachte gebeurtenis, (richten, vt) hij zich tot de (aftreden) dictator.
5. Zij (voegen, vt), zonder erbij na te denken, haar (stomen) jurk bij haar (verkleuren) japon.
6. De (ontleden) zinnen (dienen, vt) als basis voor de opdracht.
7. Zij (trachten, vt, ev) zijn leven nog te (redden), maar hierdoor (missen) zij de kans de andere (uitputten) vluchtelingen te helpen.
8. Waarom (verzorgen, tt) hij zijn (verwonden) been niet, of (masseren) hij het niet zelf met die vers (bereiden) zalf?
9. Dat (inlijven) stuk land (vertonen, tt) alle kenmerken van een reeds lang bezet gebied.
10. De (stranden) schipper (vreezen, vt) dat het schip door de stroom zou worden (meesleuren).

einde van de toets-